

УДК 94:327(497.1:47)"1934/1941"
329.15(497.1:47)"1934/1941"
329.18:929 Љотић Д. В.
DOI <https://doi.org/10.31212/zradova.17.rusijaisrbija.dra.313-332>

Др Василије ДРАГОСАВЉЕВИЋ
Историјски институт
v.dragosavljevic@yahoo.com

Др Василије ДРАГОСАВЛЕВИЧ
Исторический институт

СССР у идеологији ЈНП Збор 1934-1941 СССР в идеологии ЮНД „Збор“. 1934-1941 гг.

Однос активних субјеката међуратне југословенске политичке сцене према СССР представља недовољно истражену тему у српској историографији*. Један од разлога за то свакако јесте и чињеница да у времену између два светска рата (1918-1940) нису постојали дипломатски односи између Краљевине Југославије и Совјетског Савеза.¹ Са друге стране, то не значи да сви политички субјекти југословенске политичке сцене нису имали изграђен став и слику о СССР и приликама у њему. Овај став био је екстремно поларизован. Југословенски монархистички кругови и грађанске партије перцепирали су СССР као расадник бољшевичке идеологије и активног савезника сепаратистичких (ХРСС) и терористичких снага (КПЈ и ВМРО) унутар југословенске државе. Овај став је донекле био разумљив, будући да је званична политика СССР (до средине 30-тих година) третира-ла Краљевину Југославију као део версајског поретка тј. интегрални део система безбедности капиталистичких држава, чији је циљ спречавање ширења бољшевичке идеологије, дипломатска, војна и економска изолација СССР, и у крајњој истанци, војна интервенција у циљу обарања бољшевичког режима и рестаурације царизма на територији некадашњег Руског Царства. Са друге стране, југословен-

* Рад је настао у оквиру пројекта *Европа и Срби (1804-1918): Подстицаји и искушења европске модерне* (ОИ 177031) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1 Поповић Н. В., *Jugoslovensko-sovjetski odnosi u drugom svetskom ratu (1941-1945)*, Beograd 1988, 5.

ски комунисти оптерећени идеолошком пристрасношћу, као и шири народни слојеви везани традицијом српско-руског пријатељства доживљавали су СССР као органски наставак руске државе називајући га Совјетском Русијом. У складу са овом поставком унутар југословенске политичке сцене формирана је јанусовска слика СССР који је истовремено фигурирао као појам слободе и ропства, демократије и тираније, катастрофе и прогреса.²

ЈНП (Југословенски народни покрет) Збор формиран је крајем 1934. године као фузија више политичких група (Југословенска акција, Борачка организација Југославије и др) екстремно десног усмерења³ које су настале у процесу дезинтеграције Организације југословенских националиста.⁴

Баштинећи ауторитарну идеологију режима монархидиктатуре⁵ (у време чијег трајања је настао) и политичке идеје свог вође и главног идеолога Димитрија Љотића ЈНП Збор се одмах, по свом настанку, испрофилисао као најекстремнија десничарска организација на југословенској политичкој сцени. Под утицајем француског неоројалистичког покрета *Француска акција*, Љотић је формулисао тезе о божанском пореклу монархије и хришћанству као врхунској морално-етичкој и цивилизацијској вредности Европе. Исти утицај формирао је његов критички однос према Француској револуцији и њеним идејним и политичким достигнућима, материјализму, индивидуализму, социјализму и систему парламентарне представничке демократије. Утицај на уобличавање идеологије ЈНП Збор имао је и италијански фашизам у домену критике марксизма као материјалистичко-индивидуалистичке идеологије, која разара органско јединство нације зарад апстрактних појмова класе и класне солидарности.⁶ Као и у италијанском случају антиматеријалистичка критика

2 Isto, 15.

3 Глигоријевић Б., „Политички покрети и групе са националсоцијалистичком идеологијом и њихова фузија у Љотићевом Збору“, *Историјски гласник* 4/1965, 35-82.

4 Gligorijević B., „Organizacija jugoslovenskih nacionalista (Orjuna)“, *Istorija 20. veka: Zbornik radova* 5/1963, 389-391.

5 Идеолошки фундамент режима монархидиктатуре представљала је теорија интегралног југословенства, која подразумева облик југословенске идеје који негира постојање етничких, државно правних и културних особености југословенских народа и у складу са тим заговара централистички облик државног уређења.

6 Љотић Д., „Наш национализам“, *Нови пут*, 4. 9. 1938.

марксизма била је уско повезана са заговарањем темељите реформе економско-политичког друштвеног поретка на бази сарадње рада и капитала, која је у случају ЈНП Збор требала да буде извршена преко сталешких организација задружног покрета. Не мању улогу у формирању идеолошког конструкта ЈНП Збор имао је и немачки националсоцијализам из чијег су идеолошког корпуса идеолози Збора преузели антисемитизам, заснован на економским факторима. Нацистичке идеје о Јеврејима као владарима из сенке, који помоћу своје финансијске моћи креирају идеологије, дижу револуције и управљају економским, политичким и културним животом европских народа, у идеологији ЈНП Збор фузионисале су се са низом народних предрасуда и демонском сликом Јеврејина, потеклом из хришћанске антисемитске традиције. Као и у немачком случају, антисемитизам је омогућио главним идеолозима Збора да многобројне сложене економске, политичке и културне процесе, који су обликовали европско друштво током 19. и 20. века деградирају на симплицифистичку тезу о постојању завере „међународног јеврејства“ и тиме остваре шири утицај на широке масе становништва.⁷

Монархистичка оријентација ЈНП Збор, захвалност према помоћи коју је царска Русија пружила Краљевини Србији у Првом светском рату,⁸ децидирани антисовјетски став краља Александра, као и блиски односи, које је вођа покрета Димитрије Љотић одржавао са покретима беле емиграције у Југославији⁹ условили су априори негативан став идеолога ЈНП Збор према СССР. Истакнути прваци ЈНП Збор у својим ауторским текстовима и јавним наступима пежоративно су апострофирали СССР као „Совјетију“, „сатрапију Стаљина и његове банде“¹⁰ и сл. Током првих година постојања покрета, његови главни идеолози полазили су од става да је бољшевички режим у СССР привременог карактера и да ће се временом урушити и тако отворити простор за рестаурацију царистичког поретка. Овај став је највидљивији у чланцима попут *Совјетска Русија и култ Отаџбине*¹¹ и *Чудна спрега*¹² у којима је Љотић износио своју процену да је

7 Драгосављевић В., „Идеолошки утицаји европског фашизма на ЈНП Збор (1935-1940)“, *Историјска трибина : Истраживања младих сарадника Института за новију историју Србије*, Београд 2013, 93-109.

8 Љотић Д., „Закључак“, *Билтен*, 21. 9. 1939, 11-12.

9 Парежанин Р., *Други светски рат и Димитрије В. Љотић*, Београд 2001, 106.

10 Љотић Д., „Нови браниоци демократије“, *Нови пут*, 28. 8. 1938.

11 Љотић Д., „Совјетска Русија и култ Отаџбине“, *Отаџбина*, 29. 7. 1934.

12 Љотић Д., „Чудна спрега“, *Отаџбина*, 1. 12. 1935.

руско сељаштво својим отпором (саботажом пољопривредне производње због присилне колективизације) приморало Лењина и большевике да се одрекну економских основа марксистичке доктрине. Према Љотићу, немогућност да се у пракси консеквентно спроведу сви постулати марксистичке идеологије, усмерили су большевичко вођство (Стаљина и Ворошилова) у правцу ревитализације култа отаџбине (тј. Русије) као главног идеолошког кохезионог фактора СССР.¹³ Надања главних идеолога Збора да ће само большевичко вођство спровести реформу својих ригидних идеолошких постулата највидљивије је у чланку *Наше гледиште*¹⁴ у коме је Љотић, расправљајући о кризи модерног демократског парламентаризма, изнео занимљиво запажање да Стаљин, попут Рузвелта, Мусолинија и Хитлера настоји да реформише демократски систем проналазећи нове начине за укључивање маса у политику.

Наду у унутрашњу реформу большевичког режима у штампаним гласилима ЈНП Збор убрзо су заменили оштри критички тонови. Узрок ове промене било је интензивирање активности КПЈ у другој половини 30-тих година. Након што је крајем 20-тих и почетком 30-тих година била изнутра уздрмана унутрашњим трвењима (између леве и десне фракције) и изложена тешким, репресивним мерама од стране режима монарходиктатуре КПЈ је у другој половини 30-тих година успела да се консолидује и поново се наметне као озбиљан фактор на политичкој сцени КЈ. Овај успех био је резултат нове политике Коминтерне која је повела нову политику тзв. народног фронта која је подразумевала сарадњу комуниста са свим грађанским партијама у борби против фашизма. По овом кључу чланство КПЈ се укључило у политички живот помажући грађанске партије окупљене у оквиру коалиције Удружена опозиција. Високо мотивисани омладински комунистички активисти чинили су главни покретач свих акција југословенске опозиције, бојећи их истовремено специфичном кому-

13 Вођство ЈНП Збор није било добро информисано о потезима совјетских државника. Лењинов пројекат "нове економске политике" (НЕП) – којим се одустало од доследне имплементације марксистичке доктрине у привреди представљао је само привремено узмицање. Толерисање приватног власништва на селу (и толеранција према личној иницијативи у ситној трговини и занатству) било је неопходно како би се спречио крах совјетске привреде. Лењин је оцењивао да је повратак на капиталистичку привреду привремен - тактички уступак неопходан ради остварења вишег циља – одржања большевичког режима у Русији. (Види: Gligorijević B., *Kominternu jugoslovensko i srpsko pitanje*, Beograd 1992, 56).

14 Љотић Д., „Наше гледиште“, *Отаџбина*, 23. 12. 1934.

нистичком реториком и идеолошким садржајем. Овај успон утицаја КПЈ није прошао непримећено међу главним идеолозима ЈНП Збор. Добро упознати са Лењиновом теоријом о светској револуцији као једним од идеолошких фундамената бољшевичког режима идеолози ЈНП Збор поклањали су велику пажњу потезима Коминтерне и њиховим импликацијама на политичку сцену Краљевине Југославије. Због подређености КПЈ оперативним циљевима Коминтерне (разбијање Краљевине Југославије као значајног сегмента Версајског поретка) комунисти су у идеологији ЈНП Збор перцепирани као противници теорије интегралног југословенства и концепта југословенске државе.¹⁵ У чланку *Унутрашњи преглед*¹⁶ Љотић је оптужио СССР за подстицање сепаратистичких покрета у Краљевини Југославији. Да би КПЈ као главни експонент интереса СССР ступила у ближе везе са југословенским сепаратистима, она се по налогу из Москве 1938. године поделила на српску, хрватску и словеначку комунистичку партију.¹⁷ Стратегија Народног фронта, коју је Коминтерна објавила 1935. године, у оквиру које је комунистичким партијама наложено да помогну грађанске снаге у борби против фашизма¹⁸ у идеологији ЈНП Збор тумачена је као настојање КПЈ да под паролом сарадње заправо преузме организациону структуру опозиционих партија и искористи их за извршење револуционог преврата.¹⁹ У складу са тим идеолози ЈНП Збор су све политичке снаге које су сарађивале са ак-

15 Након дуготрајног отпора који је пружала тзв. десна фракција предвођена Симом Марковићем КПЈ је 1928. г. на Дрезденском конгресу капитулирала пред директивама Коминтерне и изјаснила се за издвајање Словеније, Хрватске, северне Војводине, КиМ, Црне Горе, и Македоније из састава југословенске државе. Одлуке Дрезденског конгреса, као и оперативна подршка КПЈ хрватском, албанском и македонском сепаратистичком покрету у периоду 1928-1934. учврстили су идеологе југоинтегралистичке радикалне деснице у уверењу да КПЈ представља страну агентуру у служби СССР. (Види: Gligoriјевић В., *Kominternа jugoslovensko i srpsko pitanje*, 172, 192, 197, 211, 242, 255).

16 Љотић Д., „Унутрашњи преглед“, *Билтен*, 12. 4. 1939, 5-6.

17 Љотић није био добро информисан о стању унутар КПЈ. Коминтерна је од 1926. године форсирала децентрализацију КПЈ по националном кључу. Након капитулације десне фракције (која је стајала на позицијама југословенства и централистички уређене партије) на Дрезденском конгресу 1928. г. средиште партије је пресељено у Загреб и формиран су тзв. Покрајински комитети за Словенију, Хрватску и Србију. (Види: Gligoriјевић В., *Kominternа jugoslovensko i srpsko pitanje*, 255-257, 271-285.)

18 Gligoriјевић В., *Kominternа jugoslovensko i srpsko pitanje*, 247, 308-316.

19 Аноним, *Комунизам на Београдском универзитету 1929-1940*, Београд 2001, 35-36.

тивистима КПЈ попут Уједињене опозиције, Савеза земљорадника,²⁰ Хрватске сељачке странке и Самосталне демократске странке окарактерисали као „бакцилентрегере“ тј. разносаче клица комунизма а сам режим владајуће ЈРЗ (који по мишљењу идеолога ЈНП Збор није довољно одлучно иступао против КПЈ) као пропагатора „керенштине“ и расула.²¹

Избијање Шпанског грађанског рата 1936. године и активна помоћ коју је СССР пружио републиканским снагама, умногоме је променило перцепцију СССР код вођства ЈНП Збор и довело до заоштравања антикомунистичке и антисовјетске реторике у гласилима овог покрета. Увиђајући успех политике Народног фронта у Француској као и обим совјетске интервенције у Шпанском грађанском рату идеолози ЈНП Збор су ревидирали своју оптимистичну прогнозу о скором паду бољшевичког режима у Русији и ставили СССР у фокус својих спољнополитичких концепција. Брутални испади републиканских левичарских милиција према клеру и имовини РКЦ, током Шпанског грађанског рата, били су тумачени као последица совјетске интервенције и наишли су на жестоку осуду од стране зборашке штампе у чланцима попут *Самоуништење Шпаније*,²² *Јунаци Алказара*,²³ *Како умиру националисти у Шпанији*,²⁴ *Шпанска кланица*²⁵ и *Забрањени Божић*.²⁶ Идеолози ЈНП Збор у овим чланцима оштро су осудили бруталне богоборачке методе, којима су се користили леви екстремисти у обрачуна са РКЦ и пружили отворену подршку побуњеницима под командом Франсиска Франка. Главни мотив због кога је ЈНП Збор подржао страну побуњеника у Шпанском грађанском рату најексплицитније је исказан у чланку *Забрањени Божић* у коме Љотић наводи: „Јављају нам из Шпаније – оне народно-фронтоске разуме се, да је овогодишње празновање Божића забрањено... Шта је то Исус учинио Лењину и Стаљину, Кабалеру и Компанису, да му се на Рождество тако оборе? Да није он случајно властодржац заклетих, сиротних, болесних, обременјених и остављених? Да његова наука није случајно проповедала тиранију, насиље, експлоатацију и грабеж?... Зар га среброљупци нису издали, зар га привилеговани нису окри-

20 Љотић Д., „Зверка и њен траг“, *Отаџбина*, 10. 6. 1937.

21 Љотић Д., „Нормални развој ситуације“, *Отаџбина*, 3. 12. 1935.

22 Љотић Д., „Самоуништење Шпаније“, *Отаџбина*, 20. 8. 1936.

23 Аноним, „Јунаци Алказара“, *Отаџбина*, 1. 10. 1936.

24 Аноним, „Како умиру националисти у Шпанији“, *Отаџбина*, 22. 10. 1936.

25 Аноним, „Шпанска кланица“, *Отаџбина*, 5. 11. 1936.

26 Љотић Д., „Забрањени Божић“, *Отаџбина*, 6. 1. 1937.

вили, зар га властодршци нису разапели?... Цркве многе сте порушили и попалили... Имања црквена сте разграбили и поделили. Свештенике сте поубијали, уколико их нисте позатварали и прогнали... Не прогоните ви господари слободарске Шпаније Исуса зато што је легенда. Други је дубљи, много дубљи разлог вашем поступку. Чија душа нема мира и радости не може да подноси Христов лик. Бежи од њега. Христос и Антихрист су се сагледали у тами векова већ, и Антихрист је напао на Христа, рушио, палио и убијао, али га у очи није могао гледати. И данас је тако. Може да руши да пали да убија – али лик Исусов не може да гледа, поглед његових очију не може да издржи. Зато му прогони успомену. Зато забрањује празник. Велика тајна је то“. Присуство совјетских трупа и радикалне бољшевичке методе са којима су се леви екстремисти обрачунавали са РКЦ резултирало су тиме да су идеолози ЈНП Збор посматрали шпанске републиканце као продужену руку бољшевичке владе у Москви којој републиканска Шпанија треба као мостобран који би у будућности требао да послужи за даљи продор марксистичке мисли у Западну Европу.

Сличан одијум антисовјетских ставова у зборашким гласилима изазвали су и поступци совјетског руководства током Судетске кризе и потоње нацистичке окупације Чехословачке. У чланцима *Совјетска загонетка*,²⁷ и *Наши левичари*,²⁸ Љотић је оштро критиковао неодлучну политику СССР у Судетској кризи. У чланцима попут *Совјетија и Југославија*,²⁹ *Наши левичари*,³⁰ *Совјетска загонетка*,³¹ СССР је апострофиран као главни кривац за пад Чехословачке. Према Љотићевим запажањима СССР се, на супрот тврдњама пропаганде југословенских комуниста, показао економски и војно слаба држава која није у стању да заштити друге словенске народе. У чланку *Нашим левичарима*³² Љотић је упозоравао да ће деловање присталица КПЈ и њихови протести поводом немачке окупације Чехословачке неминовно увући југословенску државу у рат са Немачком и Италијом и довести до њене пропасти. Стварање студентског добровољачког батаљона – који је формиран у мају 1939. г. као знак подршке Чехословачкој у чланцима *Војничка обука студената*³³ и *Један*

27 Љотић Д., „Совјетска загонетка“, *Наш пут*, 22. 10. 1939.

28 Љотић Д., „Наши левичари“, *Наш пут*, 15. 10. 1939.

29 Љотић Д., „Совјетија и Југославија“, *Билтен*, 19. 4. 1939, 5-6.

30 Љотић Д., „Наши левичари“, *Наш пут*, 15. 10. 1939.

31 Љотић Д., „Совјетска загонетка“, *Наш пут*, 22. 10. 1939.

32 Љотић Д., „Нашим левичарима“, *Нови пут*, 10. 4. 1938.

33 Љотић Д., „Војничка обука студената“, *Билтен*, 21. 5. 1939, 19.

*разговор*³⁴ представљен је као вешта обмана активиста КПЈ који су на тај начин, под маском патриотске бригае за судбину отаџбине обезбедили војну обуку за своје чланство. Према Љотићу, крајњи циљ ове акције је формирање комунистичке паравојне формације (по угледу на шпанске републиканске милиције) која ће послужити за извршење оружаног преврата. Поред тога што на тај начин КПЈ добија наоружану партијску милицију, као још већу опасност Љотић је маркирао изазивачки став према Немачкој и Италији, који може резултирати спољнополитичком катастрофом.³⁵ Поводом немачког заузимања остатака Чехословачке омладина ЈНП Збор обратила се јавности летком под насловом *Југословенској омладини-Југословенској јавности*. Анонимни аутор летка оптужио је за судбину Чехословачке **фашистичку обест и демократску немоћ** тј. империјалистичку политику нацистичке Немачке и дефетистичку политику Велике Британије и СССР. Према оцени аутора СССР и Британија су изневерили чехословачку владу, обећаваши јој помоћ и подршку да би је на послетку оставили је на милост и немилост нацистичкој Немачкој.

Потези совјетског руководства током Судетске кризе довели су идеологе ЈНП Збор до закључка да СССР, заправо покушава да што дуже одложи неизбежан рат са нацистичком Немачком на начин што ће немачку експанзију усмерити ка централној и југоисточној Европи.³⁶ Потврду за ову поставку идеолози ЈНП Збор су нашли у склапању пакта Рибентроп-Молотов. У чланку *Доле маске*³⁷ Љотић је склапање овог споразума представио као доказ да се СССР налази иза будућег светског конфликта који се назире у Пољској. Према његовом закључку споразум је нанео велики ударац комунистичкој акцији у КЈ који ће приморати комунистичке активисте да прекину проратну пропаганду која прети да увуче КЈ у рат са силама Осовине. У децембру 1939. године лецима *Комунисти и комеморација Адмиралу Гепрату*³⁸ и *Свом поштеном и родољубивом грађанству*³⁹ вођство ЈНП Збор обавестило је јавност о испаду који су активисти КПЈ направили на комеморацији генерала Гепрата. Наиме, активисти КПЈ искористили су овај скуп како би аklamацијом промовисали

34 Љотић Д., „Један разговор“, *Билтен*, 6. јун 1939.

35 АЈ, фонд бр. 102, фасцикла бр. 7, летак: Шта је то Уједињена студентска омладина.

36 Љотић Д., „Без наслова“, *Билтен*, март 1939, 5.

37 Љотић Д., „Доле маске“, *Билтен*, 28. 8. 1939, 19-20.

38 АВС, пописник бр. 17, кутија бр. 26а, фасцикла бр. 1 документ бр. 14.

39 АВС, пописник бр. 17, кутија бр. 26а, фасцикла бр. 1 документ бр. 14.

своје политичке ставове и изнели оштре оптужбе на рачун капитулантске политике Велике Британије и Француске и захтевали склапање савеза са СССР. У оба летка аутори су оптужили активисте КПЈ да су својим иступањем против Француске и Велике Британије и захтевима за склапање савеза са СССР, заправо желели да испровоцирају напад Немачке на Краљевину Југославију.⁴⁰

Паралелно са овим крупним европским догађајима усложњавала се и унутрашња политичка криза у Краљевини Југославији. Након пада владе Милана Стојадиновића 1939. године нова владајућа номенклатура наметнула је као приоритет решавање тзв. хрватског питања, чиме је отпочео процес уставног преуређења тј. федерализације југословенске државе по етничким границама. Као децидиране присталице теорије интегралног југословенства идеолози ЈНП Збор одлучно су наступили против српско-хрватског споразума⁴¹ који је предвиђао стварање Бановине Хрватске као федералног субјекта унутар југословенске државе. Додатну забринутост идеолога ЈНП Збор изазвале су хаотичне прилике на територији новоформиране Бановине. Леви и десни екстремисти на подручју Хрватске искористили су безбедоносни вакуум између повлачења југословенских и формирања хрватских служби безбедности, да путем терора сузбију утицај пројугословенских елемената на територији Бановине. Овај унутрашњи проблем идеолози ЈНП Збор посматрали су кроз призму спољнополитичких потеза СССР и Коминтерне. Они су у чланцима попут *Споразум*,⁴² *Нисмо мислили*,⁴³ *Безглавост*⁴⁴ оцењивали да је КПЈ, по инструкцијама добијеним из Москве, искористила ХСС и хрватски национални покрет да под маском реваншистичког обрачуна са пројугословенским елементима успостави своје упориште у оквиру Бановине Хрватске. У поменутих чланцима зборашки идеолози истицали су да су комунисти (уз франковце) главни иницијатори анархичног стања, које влада у Бановини Хрватској - које ће се услед

40 Ови летци довели су до дезинтеграције студентског клуба Уједињене опозиције (којим су доминирали активисти КПЈ). Због оштре критике активиста КПЈ на рачун Велике Британије и Француске из клуба су иступила студентска удружења Савеза земљорадника, Демократске и Радикалне странке, чиме је знатно ослабљен утицај КПЈ на БУ. (Види: Аноним, *Комунизам на Београдском универзитету 1929-1940*, 62).

41 Љотић Д., „Споразум“, *Билтен*, 20. 8. 1939, 1-4.

42 Љотић Д., „Споразум“, *Билтен*, 21. 9. 1939, 14-16.

43 Љотић Д., „Нисмо мислили“, *Билтен*, 16. 10. 1939, 17-20.

44 Љотић Д., „Безглавост“, *Билтен*, 1. 11. 1939, 11-14.

неспособности власти ХСС неминовно завршити комунистичким путем будући да влада, страхујући од реакције СССР, одбија да интервенише и успостави ред у Бановини Хрватској. Поред ХСС идеолози ЈНП Збор оцењивали су да је КПЈ путем стратегије Народног фронта преузела контролу и над другим грађанским партијама а њиховим посредством и над режимом ЈРЗ. У чланцима попут *Један министар који много обећава*,⁴⁵ *Безглавост*⁴⁶ и *Пројекат Чубриловићеве уредбе за коју је надлежан Суд за заштиту државе*⁴⁷ Љотић стоји на позицији да је инфилтрација комуниста у чланство Савеза земљорадника и Самосталну демократску странку – партија које имају своје представнике у влади Цветковић-Мачек, довело Краљевину Југославију под директни утицај СССР и Коминтерне.

Избијање Другог светског рата у септембру 1939. године и симултани напад нацистичке Немачке и СССР на Пољску, додатно су заострили антисовјетску реторику у штампаним гласилима ЈНП Збор. У чланку *СССР није словенска Русија*⁴⁸ Љотић је заузео становиште да су бољшевици ради обмане европских народа само привремено и привидно одустали од појединих тачака марксистичке доктрине, наводећи као доказ понашање и методе совјетских власти у окупираној Пољској, где су се на удару бољшевика нашли и црква и приватно власништво. Током јесени 1939. године на страницама штампаних гласила појављује се у више чланака Љотићево мишљење да је Хитлер рушењем Чехословачке и нападом на Пољску заправо постао „несвесни агент Совјетије“⁴⁹ тј. да је постао извршитељ далекосежних планова Стаљина и Коминтерне чији је циљ да изазову рат између Немачке и западних демократија. Према Љотићевој оцени у чланку *Један доказ исправности нашег гледишта*⁵⁰ план Москве је да пасивним ставом према агресивним потезима Немачке у средњој Европи охрабри нацистичко руководство да уђе у рат са Француском и Великом Британијом, истовремено спроводећи јаку антинемачку кампању у овим земљама путем локалних комунистичких партија. Према Љотићу, основна замисао Стаљина, јесте да овај сукоб између немачких и англо-француских снага потраје што дуже, како би

45 Љотић Д., „Један министар који много обећава“, *Билтен*, 16. 10. 1939, 20-28.

46 Љотић Д., „Безглавост“, *Билтен*, 1. 11. 1939, 11-14.

47 Љотић Д., „Пројекат Чубриловићеве уредбе за коју је надлежан Суд за заштиту државе“, *Билтен*, 18. 10. 1940, 14-16.

48 Љотић Д., „СССР није словенска Русија“, *Наш пут*, 8. 10. 1939.

49 Љотић Д., „Погрешан рачун г. Хитлера“, *Билтен*, 24. 9. 1939, 1-3.

50 Љотић Д., „Један доказ исправности нашег гледишта“, *Билтен*, 1. 12. 1939, 12-13.

се обе стране што више економски и морално исцрпеле. Када ратна криза буде била на врхунцу агенти Коминтерне подићи ће револуцију у позадини зараћених снага а СССР ће ући у рат и покорити целокупну Европу.

Крајем 1939, и почетком 1940. године, услед све јачег утицаја национал-социјалистичке доктрине на идеологију ЈНП Збор долази до приметне радикализације анти-совјетске реторике, која је била праћена темељном ревизијом става о пореклу и крајњим циљевима марксистичке доктрине и спољнополитичких потеза СССР. Као почетак овог процеса може се означити чланак *Биће плач и шкргут зуба*⁵¹ у коме Љотић, расправљајући о пореклу марксизма, долази до закључка да је "...Јеврејски народ тај канал преко кога је та мисао (марксизам) не само дошла у свет већ и завладала светом... Израил је од ове материјалистичке концепције направио извозни артикал за остали свет, а нарочито за хришћански. А није добронамерно, јер сам јеврејски народ... верује да дух влада светом... и да им је обећао владавину над целим светом... Значи, Израил је лукаво мреже заплео да помоћу њих ослаби хришћански свет". Из овог чланка и каснијих текстова попут *Драма савременог човечанства*⁵² и брошуре *Сад је ваш час и област таме*⁵³ може се закључити да је Љотић у потрази за изворима марксистичке мисли и основним поставкама спољне политике СССР напустио Мусолинијеву теорију о марксизму као продукту кризе либералног капитализма и да под јаким упливом нацистичког антисемитизма у идеологији Збора долази до идентификације марксизма као оруђа "међународног јеврејства" у борби за доминацију над свим нејеврејским народима и СССР као „тврђаве светске револуције“ и главног оперативног инструмента „јеврејске интернационале.“ Ова јудеоцентрична поставка о природи и коначним циљевима политике СССР детаљно је изложена у Љотићевој брошури под насловом *Драма савременог човечанства*. У овом делу Љотић је изнео своје виђење бољшевичке револуције као успешног државног удара, који су Јевреји извели у Руском царству, преузимајући власт над руским земљама под маском бољшевика. У складу са овом поставком Лењинов план о светској револуцији, оснивање Коминтерне и избијање низа комунистичких устанака у Европи означени су као „пролог Дrame“, у коме су Јевреји овладавши Руским царством, по-

51 Љотић Д., „Биће плач и шкргут зуба“, *Нови пут*, 3. 4. 1938.

52 Љотић Д., „Драма савременог човечанства“, *Билтен*, 1. 12. 1939, 14-16.

53 Љотић Д., *Сад је ваш час и област таме*, Београд 2000.

кушали да преко револуционарног покрета силом покорје европске народе.⁵⁴ Пошто се овај покушај завршио неуспехом – пропашћу комунистичких устанака у Баварској, Мађарској, Немачкој и поразом совјетске армије пред Варшавом, Јевреји су били приморани да се врате тактици субверзивног рада – подривању хришћанске традиције и морала у европским земљама путем подземног деловања Коминтерне и пропагирања атеизма, индивидуализма, материјализма и корупције. У даљем излагању Љотић је развијајући даљи ток „завере међународног јеврејства“ напустио идеолошку матрицу национал-социјализма, развијајући сопствену надреалну јудеоцентричну схему развоја политичких догађаја у Европи. Према Љотићу, после Првог светског рата, Јевреји су преко својих савезника масона и њиховог утицаја на владе Велике Британије и Француске издејствовали да силе Антанте у Версају диктатом мировних услова изазову максималну могућу озлојеђеност у немачком становништву да би на тај начин посредно помогли успон шовинистичких и империјалистичких политичких снага – што је у крајњој инстанци резултирало доласком национал-социјалиста на власт.⁵⁵

Истовремено, Јевреји су путем масонске организације и левицарских партија у земљама Антанте наставили кампању промоције интернационалистичких идеја и на тај начин кроз ширење дефетиз-

54 “Сасвим је нетачно закључити да је међународно Јеврејство заснивало болшевички режим у Русији ради непосредне јеврејске експлоатације руске земље и руског народа. Ма колико биле велике непосредне користи које би та непосредна економска експлоатација руске земље и руског народа донела, међународно Јеврејство је није хтело. Оно је револуцијом успело да створи тврђаву светске револуције, кроз коју ће и помоћу које ће међународно Јеврејство доћи до остварења свог више него педесетвековног сна о владавини над целом земљом и свим народима, обарањем свију посебних националних држава, убијањем свију других религија, стварањем једне светске државе, којом нико други владати не може већ једини међународни, свуда међу народима растури народ, коме ће се сва племена поклонити и сви народи служити и благословити га као победника. Отуда међународно Јеврејство није ни имало за задатак да привредно експлоатише руску земљу и руски народ после револуције, већ да Совјетијом, као државном организацијом јудеомарксистичке мисли и Коминтерном, као међународном организацијом те исте мисли, тако управља да ова раслабљује све националне, а нарочито хришћанске државе с једне стране, а с друге да гура свет ка новом светском сукобу, а да се припрема кад овај сукоб дође и ратујуће стране буду довољно изморене и измрцварене за своју дефинитивну војничку улогу и победу.” (Види: Љотић Д., *Драма савременог човечанства*, Београд 1940, 16).

55 Љотић Д., *Драма савременог човечанства*, 10-11.

ма спровели пацификацију сила Антанте. Ову кампању пацификације помогли су и Јевреји из СССР путем политике Народног фронта. Преко свог саплеменика Леона Блума, који је минирао споразум који је Лавал склопио са Мусолинијем, Јевреји су одвојили Италију из табора Антанте и приближили је Немачкој.⁵⁶ Диригујући на овај начин политиком европских народа Јевреји су поделили Европски континент у два непријатељска табора. Убеђен да је прозрео јеврејске намере (и не слутећи да су он и његов покрет давно испројектовани као пион у ширим јеврејским плановима)⁵⁷ Хитлер агресивним потезима остварује старе немачке амбиције у Централној и Источној Европи (анексија Аустрије и Чехословачке), што изазива ратну психозу у земљама Западне Европе. Прекретница – историјски тренутак који Љотић назива „последњом сценом предигре Дrame“, наступа склапањем пакта Рибентроп-Молотов, које Љотић карактерише као спајање „крме“ (СССР) и „мотора“ (Немачка) светске револуције.⁵⁸ Пошто је Немачка сломила Пољску и анектирала Данцинг и Коридор, СССР заузима источну Пољску и тако онемогућава Немачку да склопи мир са пољском владом и потражи споразум са Британијом и Француском. На овај начин међународно јеврејство је поставило кулисе за „финални чин Дrame“ – катаклизмични сукоб између западних де-

56 “Зар нису Јевреји бацили Мусолинија у наручје Хитлеру? Зар није то учинила она скупштина Француске у којој је главну реч водио Јеврејин Леон Блум, оборивши Лавала који је с Мусолинијем био направио споразум.” (Види: Љотић Д., *Драма савременог човечанства*, 12).

57 “Ми смо зато давно рекли да Хитлер постаје несвесни јеврејски агент. Мислећи да ради нешто што треба да донесе срећу и величину његовој Немачкој, он у ствари изазива рат и својом огромном, а опремљеном снагом и дисциплинованим народом, удара о зид англо-француски, управљан совјетским кормиларом, све у циљу који је Израил поставио.” (Види: Љотић Д., *Драма савременог човечанства*, 23).

58 “Овај пакт има други значај. Он је последња сцена Предигре. Његов перфидно-сатански карактер осветљује трагичном црвеном светлошћу саму драму која почиње да се пред нашим очима одиграва.

Зато што смо знали то, зато смо упркос толиких и таквих тврђења могли упорно тврдити да неће бити постигнут споразум између Енглеске и Совјета. Немачка је у овој Драми изазивач рата. Мотор рата, па према томе и Мотор револуције. Преко Совјета Израил држи Кормило рата, па према томе и Кормило револуције. Пакт немачко-совјетски од 23. VIII није ништа друго него спајање мотора са крмом, узимање немачке моторне снаге под утицај јеврејско-марксистичких кормилара. Зато је тај пакт дошао као последња сцена предигре да би Мотор узео онај правац који Редитељ хоће.” (Види: Љотић Д., *Драма савременог човечанства*, 23).

мократија и сила Осовине. Ратни напори и разарања изазваће револуцију у позадини зараћених страна, када ће совјетске армије прећи своје западне границе и остварити Лењинов сан о светској револуцији, чиме ће фактички читава Европа доћи под власт СССР - којим под бољшевичком маском владају Јевреји. Закључујући своје излагање Љотић упозорава: „Али, Редитељ не жели да се Драма распростире само на запад Европе. Његова је жеља да она обухвати цео свет. Ни стопе земље да не буде коју Драма не би обухватила. Засад, у првој и другој сцени првог чина, појавили су се на Позорници Пољска и Немачка, Енглеска и Француска и Совјетија. Али, Израил жели да ту дођу и други народи: и они балтички и балкански, и они мали и мирни Холанђани, Белгијанци и Финци – целу Европу, он жели, да драма обухвати“. Ова апокалиптична визија коју је у *Драми савременог човечанства* презентовао вођа ЈНП Збор представљала је бруталну симплификацију низа сложених социјално-економских и политичких процеса, који су обликовали политичку сцену и карту међуратне Европе. Лакоћа којом је ова Љотићева конструкција деградирала идеолошке системе (демократију, марксизам и националсоцијализам), различите режиме (влада Народног фронта у Шпанији и Француској) и истакнуте политичке личности тог времена (Леон Блум, Стаљин, Хитлер, Мусолини) на пука оруђа у рукама „међународног јеврејства“ сведочила је како о доброј обавештености Љотића о унутрашњим политичким питањима европских држава, тако и о извесном степену месијанског комплекса, који је био карактеристичан за Љотићеву личност.⁵⁹

Крах версајског система који је наступио након пада Француске у јуну 1940. године довео је до југословенско-совјетског зближавања.⁶⁰ Покушај југословенске владе да оснажи свој положај обновом

59 Љотићеве тврдње да највећи умови европске политике и истакнути лидери европских земаља попут Лојда Џорџа, Клемансоа, Даладјеа, Чемберлена – па чак и Мусолинија и Хитлера представљају само несвесне пионе у рукама „међународног јеврејства“ и да вођени њиховом вољом вуку потезе на политичкој мапи Европе (који воде уништењу њихових земаља) док само он поседује довољно политичке мудрости и знања да прозре и разобличи планове „међународног јеврејства“ речито сведоче о постојању месијанског комплекса у Љотићевој личности. Уочавајући ову карактеристику његове личности многобројни Љотићеви политички противници су вођу ЈНП Збор у ироничном тону апострофирали као „апостола“ и „југословенског Катона.“ (Види: АЈ, фонд бр. 102, фасцикла бр. 7, чланак: Аноним, Политичка зрнца: Г. Вилдер о Љотићу, Самоуправа, 20. 2. 1937).

60 Popović N. B., *Jugoslovensko-sovjetski odnosi u drugom svetskom ratu (1941-1945)*, 20.

дипломатских односа са СССР наишао је на жучну осуду вођства ЈНП Збор. У чланку *Закључак*⁶¹ Љотић је заузео становиште да КЈ не може признати СССР и на тај начин обезвредити жртве коју је за српски народ поднео Николај II и аболирати све злочине којима је руски народ био изложен од стране бољшевичког режима. У чланку *Писмо из Србије*⁶² Љотић је најоштријим речима критиковао југословенску владу због успостављања трговачких односа са СССР (31. мај 1940). Према његовој оцени, совјетски изасланик Лаврентијев дошао је у југословенску престоницу, не са намером да потпише трговачки споразум, већ да координира акције КПЈ и просовјетску пропаганду која за крајњи циљ имају да КЈ увуку у оружани сукоб са нацистичком Немачком. У наставку чланка Љотић се осврће на припаднике југословенске политичке елите, који су помогли склапање овог трговачког споразума речима: „Ја бих рекао да комуниста у нашој земљи нема, него има олоша који су врбовале све могуће владе... и који ће сутра мирне душе да изда и прода своју земљу“, закључујући своје излагање речима да су „југословенска влада и олош“ главни промотери бољшевизма у КЈ. Још оштрији критички тон заузео је Љотић у писму Кнезу-Намеснику Павлу Карађорђевићу, оптужујући га да је признањем СССР (24. јун 1940. године), започео процес разградње југословенске државе. У писму Љотић наводи: „Бољшевизирамо се навелико. Није вредело ништа мени што сам куцао на Ваша врата и говорио Вам да не смете признати Совјетску Унију. Господин Антић (министар Двора) ми је рекао: „Па како су је толики други народи признали, па остали мирни!“ Одговорио сам, видевши да ми је он ту баш Вашу мисао саопштио: „Лако је другим народима. За њих Совјетија постаје безопасна кад се каже да је Русија, а за нас баш у томе постоји опасност“... Више сте Ви учинили за бољшевизирање Југославије, Височанство, него Јосип Висарионович Џугашвили Стаљин. Данас свет лудује за „Русијом“. Држава му је дала за пример. Признање које сте учинили, схваћено је као признање Совјетије Русијом и признање свију заблуда комунистичких – истином, свију злочина – врлином. Ваши министри, штампа, највиши функционери ударају у намигивање „братској Совјетској Русији“. То је бедно и глупо, али одатле грешни народ црпе уверење да је све то истина и Стаљин је данас популарнији од Краља или од самог цара Александра I у време Карађорђа... Али ми се не бољшевизирамо само идеолошки. Бољшевизирамо се органски.

61 Љотић Д., „Закључак“, *Билтен*, 21. 9. 1939, 11-12.

62 Љотић Д., „Писмо из Србије“, *Билтен*, 16. 6. 1940, 20-21.

Читави крајеви наше земље иду расулу, нереду, отмици, лењствовању, непоштењу. Ово долази, због тога што је такав тон дат одозго нашем народном хору... Пустите да се чује истина о Совјетији. Спречите разорни рад просовјетске литературе и штампе, засноване погрешним и јевтиним ефектима, лако приступачним површној маси. Контролисати рад њихових дипломатских и трговинских агената и људи са којима су у вези. Објављивати у војсци, у штампи, у говорима да Совјетија није Русија и да не води руску ни словенску политику. Најстрожији антикомунистички курс завести у земљи“.

Будући да је њихов апел Кнезу Намеснику остао без одговора идеолози Збора наставили су са антисовјетском пропагандом преко сопствених штампаних гласила и брошура. Зборашка критика марксизма и децидирано негативан став према СССР сумирани су у књизи Милосава Васиљевића *Истина о С.С.С.Р.*⁶³ Ово дело које је изашло у октобру 1940. г. (непосредно пред забрану рада ЈНП Збор) било је конципирано као одговор идеолога зборашког покрета на совјетску пропаганду у Краљевини Југославији. У уводним поглављима Васиљевић је дао критички приказ болшевичке идеологије фокусирајући се на негацију научног принципа у њеним основним постулатима као што су подела рада, негација приватне својине, класна борба и дијалектички материјализам.⁶⁴ У наставку брошуре Васиљевић је изнео (катастрофалне) резултате примене марксистичке доктрине у совјетској привреди која је за исходиште имала опадање пољопривредне и индустријске производње и драстичан пад животног стандарда совјетског становништва.⁶⁵ И ако је већи део садржаја ове брошуре био конципиран на утемељеној критици марксистичке политичке и привредне доктрине сам поговор овог дела (који је написао Димитрије Љотић) представљао је крајње неортодоксно тумачење унутрашње и спољне политике СССР. Према Љотићевим речима: “Није СССР Русија ни по постанку, ни по духу, ни по циљу ни по методама. Није СССР као друге државе инструмент судбине свога рускога народа, а још мање Словенства. СССР је само државна организација јеврејско-марксистичке мисли. То је њена тврђава, одакле се она спрема да пође у освајање целог света. Будућа светска државна организација којој теже Јевреји нема потребе да тражи име, грб и заставу. Све је то већ дато у Уставу СССР. Није СССР потребан мир већ рат, јер јој је

63 Васиљевић М., *Истина о С.С.С.Р.*, Петроград 1940.

64 Исто, 6-13.

65 Исто, 47-105.

потребна због стављања целог света под иго јеврејско-марксистичке мисли, светска комунистичка револуција“.⁶⁶

Убрзо након изласка ове брошуре у октобру 1940. године дошло је до великог сукоба зборашких и комунистичких студената на Техничком факултету у Београду. Након што су активисти КПЈ 22. октобра претукли десетак студената збораша у послеподневним сатима 23. октобра организована група од 250 збораша наоружана палицама, ножевима и револверима упала је на Технички факултет. У вишесатном сукобу који је уследио са обе стране коришћено је хладно и ватрено оружје и теже је повређено десетак лица. Након што су се обрачунали са активистима КПЈ на Техничком факултету збораша су наставили сукоб са присталицама КПЈ које су се окупиле око зграде факултета, а у току ноћи 24. октобра упали су у студентски дом Краљ Александар и тамо се обрачунали са студентима-члановима КПЈ.⁶⁷ Након овог инцидента уследила је оштра реакција власти која је 24. октобра забранила рад ЈНП Збор и до 27. новембра ухапсила 160 чланова и високих функционера покрета.⁶⁸ Пред Судом за заштиту државе покренут је процес против похапшених збораша за велеиздају, сепаратизам и спремање државног удара. Пошто је већина активиста и кључних функционера била или у затвору или у бекству ЈНП Збор је престао да постоји као организован политички покрет све до 27. марта 1941. године, када је пучистичка влада генерала Симовића опозвала мере које је против ЈНП Збор донела влада Цветковић-Мачек.

Свеукупно гледано став главних идеолога ЈНП Збор према СССР био је одређен фундаменталним идејним поставкама покрета и сложеном спољнополитичком ситуацијом која је обележила догађаје на европском континенту у предвечерје Другог светског рата. Генеза овог става и слика СССР у штампаним гласилима овог покрета представљају јединствен пример на који начин идеолошка острашћеност може довести до стварања потпуно искривљене перцепције стварности, којом уместо рационалног погледа доминирају магловите теорије завере и фантазмагоричне конструкције. Основни идеолошки постулати ЈНП Збор, монархизам, клерикализам и антикомунизам условили су децидирано негативан став вођства покрета

66 Исто, 177-178.

67 Gligorijević B., „Napad Ljotićevaca na student tehničkog fakulteta u Beogradu u oktobru 1940. i rasturanje Ljotićevog Zbora“, *Istorijski glasnik* 2/1963, 62-65.

68 Исто, 69.

према СССР, али су истовремено онемогућили стварање рационалног погледа на политику СССР. Као пример за то може се издвојити тумачење совјетске политике Народног фронта и оштра критика антиклерикалних испада левих екстремиста у Шпанском грађанском рату. У првом случају се може видети да су идеолози Збора, са једне стране били спремни да и најмање отклоне од марксистичке економске доктрине (попут НЕП) оцене као сигурне знаке либерализације болшевичког режима, док су са друге стране, парадоксално улазак СССР у Друштво народа (1934) и политику Народног фронта (1935), којима је СССР практично одбацио своје експанзионистичке планове и отворио врата сарадњи са грађанским снагама⁶⁹ тумачили као крунски доказ ригидне лојалности совјетског руководства Лењиновом идеалу светске револуције. У другом случају, зборашки идеолози су пренебегавали постојање богате традиције антиклерикалних испада у историји политичког живота Шпаније.⁷⁰ Конкретни испади које је критиковао ЈНП Збор били су заправо дело шпанских радикала и анархиста – политичких групација које су се налазиле у оштром сукобу са шпанским комунистима и чији утицај је званична Москва током своје интервенције у Шпанији настојала да у што већој мери маргинализује.⁷¹ Број дисонантних тонова у зборашкој слици СССР не исцрпљује се на овим ставкама. Јанусовски карактер слике о СССР био је наглашен низом унутрашњих парадокса. Са једне стране СССР и КПЈ су у идеологији Збора представљени као главни заједнички садржалац и *spiritus movens* за све недаће и опасности које прете Краљевини Југославији и југословенској идеји. СССР и југословенски комунисти истовремено перцепирани и као помагачи федералистичких снага окупљених у оквиру Уједињене опозиције⁷² и као сарадници диктаторског режима ЈРЗ,⁷³ као дефетистички пацифисти који подривају одбрамбене потенцијале југословенске државе и као ратни хушкачи који настоје да увуку Краљевину Југославију у сукоб великих сила.⁷⁴ Са друге стране, истовремено, СССР је у зборашкој штампи истрајно апострофиран као економски и војно слаба држава са неразвијеном привредом и становништвом, које се

69 Popović N. B., *Jugoslovensko-sovjetski odnosi u drugom svetskom ratu (1941-1945)*, 18.

70 Thomas H., *Španjolski građanski rat I*, Rijeka 1980, 40-41.

71 Thomas H., *Španjolski građanski rat II*, Rijeka 1980, 44-54.

72 Anonim, „Die Kommunisten bei uns und wir“, *Erwache: National-soziales Kampfblatt Organ der Jugoslawische Volksbewegung Zbor*, II Jahrgang Nr.1, januar 1937.

73 АЈ, фонд бр. 14, фасцикла 22, документ: Нови скандал владе Стојадиновића.

74 Љотић Д., „Нашим левичарима“, *Нови нум*, 10. 4. 1938.

услед немаштине и глади налази на ивици побуне. Бољшевички режим је у прво време апострофиран као (привремени) неуспешни експеримент, затим као кључни фактор у судбини Европе и једини озбиљан идеолошки противник национализма да би напослетку био деградиран на ниво марионете којом иза кулиса управља „међународно јеврејство“. Јанусовски карактер ове слике почивао је на парадоксалној конструкцији о omnipotentном и свеприсутном непријатељу, који је истовремено анахрон и модеран, самосталан и потчињен, слаб и снажан, привредно, војно и технолошки инфериоран а истовремено застрашујући. Занимљиво је напоменути да идеолози ЈНП Збор нису губили веру у коначан пад бољшевичког режима у Русији и васкрс царизма. Ово уверење најексплицитније је дошло до изражаја у чланцима *Без наслова*,⁷⁵ *Ускршња порука*⁷⁶ и *Унутрашњи преглед*⁷⁷ у којима је Љотић изразио жаљење због коначног пада Чехословачке, али и пласирао утопистичко-оптимистичну теорију, по којој ће нацистичка Немачка својом експанзионистичком политиком на рачун словенских народа, заправо изазвати сопствену пропаст. Наиме, Љотић је сматрао да ће након Чехословачке, Немачка неминовно напасти Пољску и СССР. Напад на СССР довешће до слома бољшевичког режима и обнове Руског царства које ће поразити нацистичку Немачку и ослободити и ујединити све словенске народе у Велику Славију, која ће се простирати од Јадрана до Владивостока. Ова утопистичка теорија умногоме је откривала праве корене антисовјетске психозе која је била присутна у идеологији ЈНП Збор. Његови идеолози поникли у панславистичкој традицији и наслеђу блиских српско-руских односа нису успевали да се помире са чињеницом идеолошке преоријентације до које је дошло у Русији након 1917. године. Уверени да словенске државе не могу опстати као самостални субјекти без помоћи Русије они су своју фрустрацију усмерили у правцу оштре и у неким аспектима и потпуно ирационалне критике бољшевичког режима. Ова интенција се јасно очитује у јудеоцентричном тумачењу карактера и спољнополитичких циљева СССР које су, под утицајем нацистичких антисемитских теорија, промовисали идеолози ЈНП Збор након 1939. године. Постављајући тезу да бољшевички режим представља заправо окупацију руске државе од стране јеврејске мањине вођство ЈНП Збор практично аболира ру-

75 Љотић Д., „Без наслова“, *Билтен*, март 1939, 1-3.

76 Љотић Д., „Ускршња порука“, *Наш пут*, 9. 4. 1939.

77 Љотић Д., „Унутрашњи преглед“, *Билтен*, 12. 4. 1939, 5-6.

ско становништво за спољнополитичке потезе СССР и истовремено оставља простор за поновну сарадњу између словенских народа, када у будућности бољшевички режим буде срушен. Утопистичка нада у васкрс царске Русије, која ће срушити немачки Рајх и ослободити словенске народе централне и југоисточне Европе германске доминације остала је присутна у идеологији ЈНП Збор и током ратног периода током којег је зборашки покрет тесно сарађивао са антибољшевичким руским војним формацијама, Руским одбрамбеним корпусом и армијом генерала Власова.⁷⁸

78 Димитријевић Б. Б., *Војска Недићеве Србије: Оружане снаге Српске владе 1941-1945*, Београд 2016, 534; Парежанин Р., *Други светски рат и Димитрије В. Љотић*, Београд 2001, 478, 483; АС, фонд БИА – II 73.